

PLA PAÍS : Trifini Centreamericà

Estratègia Regional d' Escoles Solidàries al Trifini Centreamericà

-Síntesi -

Introducció: El present document recull una síntesi del que la nostra associació es proposa desenvolupar com a concreció operativa del nostre compromís amb els valors de la Cooperació i l'Educació en els valors de la Solidaritat i del Desenvolupament, en el marc general de la nostra visió i missió i dels nostres principis constitutius bàsics, i referits a la regió del Trifini Centreamericà.

Antecedents i justificació: Constituïts formalment com a associació de ple dret en el 2009, però recollint l'experiència en aquest camp de l'equip que treballava al país des de 1998 com a voluntaris en el programa “Escoles Solidàries” (PES) que creguem, s'imposa dissenyar i aprovar un marc general propi que orient les nostres accions i definisca la seua estratègia a mitjà termini, amb la finalitat de sistematitzar aquestes, possibilitar la seua avaluació i aprendre noves lliçons amb això. Aquest marc servirà de referent unificador a quant puguem decidir i realitzar, nosaltres i nostres potencials co-parts, de manera que detectem i potenciem possibles sinergies, es contribuïska a la transparència i objectivitat de la nostra gestió i servisca com a factor que ens ajude en la cerca de l'eficàcia i eficiència desitjades. Per això, recollint les lliçons apreses al llarg d'aquests anys, els compromisos adquirits i els intangibles que la nostra gestió i relacions en la zona ens aporten, dissenyem aquest Pla País, amb les següents característiques bàsiques:

Període: 2025 – 2028

Ubicació:

La regió del Trifini, conformada per zones frontereres de Guatemala, Hondures i El Salvador, comparteix reptes comuns en l'àmbit educatiu: desigualtats d'accés, exclusió, pobresa, violència i debilitat institucional. Les escoles, com a espais clau de socialització i desenvolupament, poden ser agents de transformació per construir una cultura de pau, inclusió i solidaritat al territori. Aquesta estratègia proposa un full de ruta per consolidar una Xarxa Regional d' Escoles Solidàries compromeses amb el desenvolupament sostenible i el benestar comunitari.

Escoles Solidàries actua en aquesta zona com a camp d'acció preferent. Eventualment pot intervindre's en altres regions, preferentment rurals, almenys mitjançant processos i/o contraparts en fase d'identificació, o bé donant suport a accions que des de la Mancomunitat Trinacional Fronterera del Riu Lempa, MTFRL puguem tindre una repercussió indirecta en àmbits geogràfics majors

Contraparts: per raons històriques i aprofitant sinergies creades d'anteriors accions, es defineix com a soci local preferent per a aquest període a la Mancomunitat Trinacional Fronterera del Riu Lempa, MTFRL i, a través seu, quantes altres entitats i institucions locals puguem convindre.

Contextos històric-geogràfics, soci-polítics, econòmics, culturals i educatius del país i de

ESCOLES SOLIDÀRIES

c/ Sant Feliu, 10, 4 – 46800 XÀTIVA

la zona:

(Veure l'annexe)

Visió

Escoles que eduquen en i per a la solidaritat, promouen la inclusió, la participació estudiantil i el compromís amb el desenvolupament sostenible, enfortint la identitat regional del Trifini com un territori de pau i cooperació.

Objectius Estratègics

Enfortir el compromís social de les escoles com a agents de transformació comunitària.

Promoure una educació inclusiva, equitativa i de qualitat a la regió del Trifini.

Fomentar la cooperació i l'intercanvi educatiu trinacional.

Incorporar valors de solidaritat, convivència pacífica, equitat de gènere i sostenibilitat ambiental.

Enfortir capacitats docents i estudiantils per al lideratge i la participació social.

Línies Estratègiques i Accions Clau

Línia 1: Educació per a la ciutadania solidària i la cultura de pau

Dissenyar i implementar continguts curriculars sobre drets humans, pau i solidaritat.

Promoure projectes escolars orientats a la convivència pacífica i la mediació de conflictes.

Crear i donar suport a xarxes estudiantils de lideratge solidari.

Línia 2: Inclusió i equitat educativa

Diagnosticar barreres per a l'aprenentatge i la participació a cada escola.

Formar el personal docent en estratègies d'educació inclusiva.

Desenvolupar plans d'atenció a la diversitat i suport psicoemocional.

Línia 3: Participació comunitària i corresponsabilitat

Establir comitès escolars solidaris integrats per docents, estudiants, mares/pares i comunitat.

Impulsar accions de voluntariat estudiantil i docent amb impacte local.

Enfortir els consells escolars com a espais democràtics de decisió.

Línia 4: Intercanvi d'experiències i cooperació trinacional

Organitzar trobades presencials i virtuals d'intercanvi pedagògic trinacional.

Crear una plataforma digital regional per compartir bones pràctiques.

Desenvolupar projectes conjunts entre escoles dels tres països.

Línia 5: Formació docent en educació solidària

Elaborar programes de capacitatció contínua amb enfocament regional.

Crear comunitats d'aprenentatge professional entre docents del Trifini.

Promoure l'ús de metodologies participatives i aprenentatge-servei.

Resultats Esperats

Escoles reconegudes com a models d'educació solidària i inclusiva.

Estudiants amb capacitats ciutadanes, lideratge social i consciència regional.

Enfortiment de la Xarxa Trinacional d'Escoles Solidàries amb estructura operativa.

Millora d'indicadors de participació, retenció i equitat educativa.

Major quantitat i qualitat de projectes escolars amb impacte social mesurable.

ESCOLES SOLIDÀRIES

c/ Sant Feliu, 10, 4 – 46800 XÀTIVA

Implementació i Sostenibilitat

Establir aliances amb Ministeris d' Educació, governs locals, ONG i organismes internacionals.
Crear un comitè trinacional de coordinació educativa solidària.
Dissenyar un sistema de monitoratge i avaluació participatiu.
Gestionar recursos per al finançament de projectes i formació.
Desenvolupar una estratègia de comunicació i difusió regional.

Avaluació: A més de les avaluacions parcials anuals i de cadascun dels projectes que puguin anar implementant-se en el marc d'aquest Pla, es realitzarà una avaluació global participativa al final d'aquest, tant per la MTFRL com per ES, per a decidir sobre el tancament o la continuïtat i forma del mateix amb els ajustos necessaris. Aquesta avaluació tindrà com a referent els objectius fixats i com a criteri bàsic els eixos definits que hauran de concretar-se operativament mitjançant els instruments i procediments oportuns que dissenyem a aquest efecte, global i específicament per a cada acció. Els informes resultants d'aquests processos avaluatius seran sotmesos a les respectives Junes Directives i/o Assemblees per a la seua consideració

Annexe:

La Mancomunitat Trinacional Fronterera Riu Lempa, és una entitat de Dret Públic, situada a la Regió Trifini i integrada per municipis d'El Salvador, Guatemala i Hondures. És una institució municipal de naturalesa solidària, no religiosa, a partidària, la qual es regeix pels seus estatuts, reglaments i altres lleis (Codis i Lleis Municipals) aplicables en els tres països. Sorgeix com a resposta conjunta dels governs municipals, per a contribuir des de la gestió pública local i mancomunada a la reducció de la desnutrició, l'erradicació de la fam, la pobresa extrema i la marginació de la població més vulnerable de la regió.

A més del desenvolupament humà sustentable, una de les metes a aconseguir amb el treball realitzat a nivell trinacional és el disseny participatiu i implementació de polítiques públiques locals transfrontereres, buscant que els projectes donen suport a la gestió d'aquestes polítiques públiques, en les quals participen activament els ciutadans, les autoritats electes, els tècnics locals de les diferents organitzacions governamentals i no governamentals, cambres de comerç i serveis, i fins i tot socis internacionals que s'adhereixen a aquests esforços de desenvolupament.

La Mancomunitat Trinacional, compta amb personalitat jurídica en la República de Guatemala, segons Registre de Persones Jurídiques, partida número 11289, foli 11289, del llibre un del Sistema únic del Registre Electrònic de Persones Jurídiques (SIRPEJU), emès pel Ministeri de Governació de la República de Guatemala, de data deu de desembre de l'any dos mil set; en la República d'Hondures, segons resolució No. 1345-2009 de la Secretaria d'Estat en els Despatx de Governació Justícia, de data sis de novembre de dos mil nou; i en la República d'El Salvador, mitjançant publicació en el diari oficial de la República d'El Salvador, de data 24 de gener de 2011.

La regió Trifini és la zona en la qual convergeixen les fronteres de 3 països de Centre Amèrica: Guatemala, Hondures i El Salvador. La regió està conformada per una àrea de 7541 Km², on se situen 45 municipis 15 de Guatemala, 8 d'El Salvador i 22 municipis d'Hondures. Aquests municipis pertanyen a sis departaments, dos de cada país: Chiquimula i Jutiapa de Guatemala; Santa Ana i Chalatenango d'El Salvador; Copen i Ocotepeque d'Hondures. Agrupant 819.000 habitants i el 70% viuen en l'àmbit rural.

La Regió del Trifini és considerada estratègica per la riquesa dels recursos naturals que en ella existeixen i que són compartits pels tres països. Les riqueses més importants de la regió són la producció d'aigua, la diversitat biològica dels ecosistemes i patrimoni arqueològic del Món

ESCOLES SOLIDÀRIES

c/ Sant Feliu, 10, 4 – 46800 XÀTIVA

Maia, localitzat en Copán Ruïnes, a Hondures.

La Regió del Trifini és molt rica en recursos hídrics. Es distingeix per ser part rellevant d'un dels sistemes hídrics més importants d'Amèrica Central, en el sistema destaquen tres conques: La conca trinacional del riu Lempa, la conca binacional del riu Motagua (entre Hondures i Guatemala) i la conca nacional del riu Ulúa a Hondures.

És de delimitar que a la Regió Trifini el 42,04% de la població viu en extrema pobresa i posseeix un rang de 0,6 d'Índex de Desenvolupament Humà (IDH), situant aquest indicador a nivell mig-baix, comparat amb aqueix mateix indicar amb la mitjana nacional de cadascun dels països.

La població que habita en aquest regió, carrega les seqüeles d'una fam històrica que provoca desnutrició crònica, persones que en la seua gran majoria continua patint per la inseguretat alimentària i nutricional, situació que es va aprofundint de generació a generació, que fa que homes i dones estiguen sempre a l'espera de programes assistencialistes.

En general, les famílies llauradores no tenen terra per a cultivar i una minoria són minifundistes i quan cultiven, no apliquen tècniques adequades per a una producció agrícola sana, utilitzant alta quantitats de fertilitzants químics i agro tòxics, la qual cosa provoca alts nivells de contaminació de la terra, l'aire, l'aigua, i la mateixa producció agrícola.

Per a aconseguir establir els seus cultius agrícoles, les famílies llauradores inverteixen els pocs recursos econòmics amb els quals compten, per a la compra dels inputs agropecuaris, havent de pagar sumes altes per a l'adquisició d'aquests, reduint considerablement les seues capacitats econòmiques, havent d'enfrontar limitacions econòmiques per a aconseguir proveir d'aliments al nucli familiar.

No obstant això tot l'anterior, fins i tot amb aquest nivell de sacrifici, els agricultors enfronten situacions climàtiques complexes, atès que la regió se situa en el corredor sec centreamericà i solen succeir sequias o inundacions, periòdiques, provocant grans pèrdues en l'agricultura, provocant per conseqüència la pèrdua dels seus cultius i per conseqüència dels seus mitjans de vida, posant en risc constant la seguretat alimentària de milers de famílies que depenen d'aquesta activitat productiva.

A) CONTEXT SOCI EDUCATIU.

Segons estudis de l'any 2016, la taxa d'analfabetisme mitjà de persones majors de 15 anys a la regió del Trifini era del 27%, la qual cosa implica que bona part de les famílies llauradores compten amb un o més membres que no saben llegir i escriure, la qual cosa limita considerablement els esforços de desenvolupament que es realitzen a la regió.

En aquest context, es planteja que a partir del 2020, i amb l'acompanyament tècnic i financer de l'Organització No Governamental Valenciana "Escoles Solidàries", treballar accions orientades a fer costat al sistema educatiu formal i no formal, en l'àrea rural, amb la finalitat d'incrementar coneixements sobre diferents temàtiques del desenvolupament, orientats a poblacions vulnerables, entre elles joves marginats de la societat, llauradors/as i productors/as agrícoles, mares solteres, entre altres poblacions marginades del desenvolupament en aquestes regions frontereres.

D'aquesta manera, el passat 18 de desembre de 2020, en l'assemblea general de la Mancomunitat, òrgan superior de presa de decisions, es va aprovar per unanimitat incorporar la promoció de l'educació en sentit ampli, formal i no formal, a les línies estratègiques de treball de la Mancomunitat Trinacional Fronterera Va riure Lempa (MTFRL).

B) CONTEXT SOCI ECONÒMIC.

El 70% de la població de la Regió Trifini és eminentment rural i dedicació agrícola, atès que el 81% del territori és de vocació forestal i del sòl que està en ús, el 71% és sòl d'ús agropecuari, dedicat a la producció de cafè, grans bàsics, producció ramadera, frutícola, hortícola, entre

ESCOLES SOLIDÀRIES

c/ Sant Feliu, 10, 4 – 46800 XÀTIVA

altres cultius.

És de reconèixer que aquesta producció utilitza enormes quantitats d'inputs agrícoles i pecuaris, molts dels quals són altament contaminants, la qual cosa provoca que els agricultors/as invertisquen enormes quantitats de diners en la compra d'aquests, la qual cosa inclou pesticides, agroquímics, llavor transgènica, entre altres, produïts per empreses multinacionals que generen una enorme dependència tecnològica, allunyant als agricultors/as de les pràctiques ancestrals que els seus avantpassats realitzaven.

La producció agropecuària, així com les activitats artesanals i turístiques són les principals activitats econòmiques a la Regió Trifini. La producció agrícola és de xicoteta escala; la majoria dels productors cultiven menys de 5 pomes. En tota la Regió, incloent les zones urbanes, es troben llars que participen en el sector agropecuari.

La majoria de la producció es dedica a grans bàsics i cafè. Per a algunes famílies rurals, el cultiu d'hortalisses és una opció interessant, pel seu alt preu i proximitat a mercats grans, com San Salvador. A més, existeixen sòls adequats i suficient aigua per al cultiu d'hortalisses (Alwang, Elias 2008).

Tant la producció hortícola com la producció de grans bàsics (dacsà, frijol, sorgo) estan orientades a satisfer el consum local. En molts casos, la productivitat d'aquests cultius és baixa. El cafè és una font d'ingressos important per a les famílies llauradores, i també aporta a l'economia per la seua alta demanda per mà d'obra temporal que no pot ser satisfeta per la zona mateixa, sinó que es porten obrers d'altres parts de Centreamèrica.

Dels sectors esmentats, sobretot l'activitat turística, la producció de cafè i el cultiu d'hortalisses i alvocat tenen un potencial per a un desenvolupament econòmic de la Regió ipuguen representar una eixida a la present situació de pobresa. No obstant això, molts pobladors decideixen eixir de la Regió per a fugir de la pobresa: S'estima que dels tres municipis guatemalencs d'Aigua Blanca, Esquipulas i Ipala, un 10% ha emigrat als Estats Units

. En el costat salvadorenc, entre el 20 i 40% de les famílies tenen almenys un familiar en l'exterior. A Hondures l'emigració és menor i es considera una mitjana d'11% a nivell municipal (CATIE, 2005).